

ISSN 2518-1483 (Online),
ISSN 2224-5227 (Print)

2018 • 6

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

БАЯНДАМАЛАРЫ

ДОКЛАДЫ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

REPORTS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ЖУРНАЛ 1944 ЖЫЛДАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ЖУРНАЛ ИЗДАЕТСЯ С 1944 г.
PUBLISHED SINCE 1944

Бас редакторы
х.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА академигі **М.Ж. Жұрынов**

Редакция алқасы:

Адекенов С.М. проф., академик (Қазақстан) (бас ред. орынбасары)
Величкин В.И. проф., корр.-мүшесі (Ресей)
Вольдемар Вуйцик проф. (Польша)
Гончарук В.В. проф., академик (Украина)
Гордиенко А.И. проф., академик (Белорус)
Дука Г. проф., академик (Молдова)
Илолов М.И. проф., академик (Тәжікстан),
Леска Богуслава проф. (Польша),
Локшин В.Н. проф. чл.-корр. (Қазақстан)
Нараев В.Н. проф. (Ресей)
Неклюдов И.М. проф., академик (Украина)
Нур Изура Удзир проф. (Малайзия)
Перни Стефано проф. (Ұлыбритания)
Потапов В.А. проф. (Украина)
Прокопович Полина проф. (Ұлыбритания)
Омбаев А.М. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Өтелбаев М.О. проф., академик (Қазақстан)
Садыбеков М.А. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Сатаев М.И. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Северский И.В. проф., академик (Қазақстан)
Сикорски Марек проф., (Польша)
Рамазанов Т.С. проф., академик (Қазақстан)
Такибаев Н.Ж. проф., академик (Қазақстан), бас ред. орынбасары
Харин С.Н. проф., академик (Қазақстан)
Чечин Л.М. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Харун Парлар проф. (Германия)
Энджун Гао проф. (Қытай)
Эркебаев А.Э. проф., академик (Қырғыстан)

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының баяндамалары»

ISSN 2518-1483 (Online),

ISSN 2224-5227 (Print)

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» Республикалық қоғамдық бірлестігі (Алматы қ.)
Қазақстан республикасының Мәдениет пен ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағат комитетінде 01.06.2006 ж.
берілген №5540-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 500 дана.

Редакцияның мекенжайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., 220, тел.: 272-13-19, 272-13-18,
<http://nauka-nanrk.kz>, reports-science.kz

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2018

Типографияның мекенжайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Муратбаева көш., 75.

Главный редактор
д.х.н., проф., академик НАН РК **М. Ж. Журинов**

Редакционная коллегия:

Адекенов С.М. проф., академик (Казахстан) (зам. гл. ред.)
Величкин В.И. проф., чл.-корр. (Россия)
Вольдемар Вуйцик проф. (Польша)
Гончарук В.В. проф., академик (Украина)
Гордиенко А.И. проф., академик (Беларусь)
Дука Г. проф., академик (Молдова)
Илолов М.И. проф., академик (Таджикистан),
Леска Богуслава проф. (Польша),
Локшин В.Н. проф. чл.-корр. (Казахстан)
Нараев В.Н. проф. (Россия)
Неклюдов И.М. проф., академик (Украина)
Нур Изура Удзир проф. (Малайзия)
Перни Стефано проф. (Великобритания)
Потапов В.А. проф. (Украина)
Прокопович Полина проф. (Великобритания)
Омбаев А.М. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Отелбаев М.О. проф., академик (Казахстан)
Садыбеков М.А. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Сатаев М.И. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Северский И.В. проф., академик (Казахстан)
Сикорски Марек проф., (Польша)
Рамазанов Т.С. проф., академик (Казахстан)
Такибаев Н.Ж. проф., академик (Казахстан), зам. гл. ред.
Харин С.Н. проф., академик (Казахстан)
Чечин Л.М. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Харун Парлар проф. (Германия)
Энджун Гао проф. (Китай)
Эркебаев А.Э. проф., академик (Кыргызстан)

Доклады Национальной академии наук Республики Казахстан»

ISSN 2518-1483 (Online),

ISSN 2224-5227 (Print)

Собственник: Республиканское общественное объединение «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан №5540-Ж, выданное 01.06.2006 г.

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 500 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г.Алматы, ул.Шевченко, 28, ком.218-220, тел. 272-13-19, 272-13-18

<http://nauka-nanrk.kz> reports-science.kz

©Национальная академия наук Республики Казахстан, 2018 г.

Адрес типографии: ИП «Аруна», г.Алматы, ул.Муратбаева, 75

E d i t o r i n c h i e fdoctor of chemistry, professor, academician of NAS RK **M.Zh. Zhurinov****E d i t o r i a l b o a r d:****Adekenov S.M.** prof., academician (Kazakhstan) (deputy editor in chief)**Velichkin V.I.** prof., corr. member (Russia)**Voitsik Valdemar** prof. (Poland)**Goncharuk V.V.** prof., academician (Ukraine)**Gordiyenko A.I.** prof., academician (Belarus)**Duka G.** prof., academician (Moldova)**Iolov M.I.** prof., academician (Tadjikistan),**Leska Boguslava** prof. (Poland),**Lokshin V.N.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Narayev V.N.** prof. (Russia)**Nekludov I.M.** prof., academician (Ukraine)**Nur Izura Udzir** prof. (Malaysia)**Perni Stephano** prof. (Great Britain)**Potapov V.A.** prof. (Ukraine)**Prokopovich Polina** prof. (Great Britain)**Ombayev A.M.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Otelbayv M.O.** prof., academician (Kazakhstan)**Sadybekov M.A.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Satayev M.I.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Severskiy I.V.** prof., academician (Kazakhstan)**Sikorski Marek** prof., (Poland)**Ramazanov T.S.** prof., academician (Kazakhstan)**Takibayev N.Zh.** prof., academician (Kazakhstan), deputy editor in chief**Kharin S.N.** prof., academician (Kazakhstan)**Chechin L.M.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Kharun Parlar** prof. (Germany)**Endzhun Gao** prof. (China)**Erkebayev A.Ye.** prof., academician (Kyrgyzstan)**Reports of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.****ISSN 2224-5227****ISSN 2518-1483 (Online),****ISSN 2224-5227 (Print)**

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan N 5540-Ж, issued 01.06.2006

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 500 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of.219-220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

<http://nauka-nanrk.kz> / reports-science.kz

**REPORTS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

ISSN 2224-5227

<https://doi.org/10.32014/2018.2518-1483.48>

Volume 6, Number 322 (2018), 169 – 174

UDC 338.43

K.M. Utepkalieva, Sabirova R.K., A.S. KabdulovaAtyrau state university named after h. Dosmukhamedov
kansulu77@mail.ru, sabirovarysty@mail.ru, k.aizhan94@mail.ru**DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM
ENTREPRENEURSHIP IN AGRARIAN SPHERE OF KAZAKHSTAN**

Abstract. Effective activities of the country's agro-industrial complex are closely interrelated with the proportional development of its constituent branches. A special place in this system is export, the sphere of production, processing and marketing of agricultural products, the level of development and functioning of which determines the livelihood of the population, achieving a balance in the agrarian sector of the republic. The process of integration into the world market has puzzled food security, which entailed not just the creation of a developing agricultural sector in the economy, but, above all, the creation of an efficient processing complex. As the President of the Republic of Kazakhstan N.A. Nazarbayev "a republic with a high potential for agricultural development can be among the world leaders in the production and processing of agricultural products.

The development of Kazakhstan's export is of particular importance, serving as an important element of the country's long-term strategy. It is the export potential of the economy that contributes to higher incomes of the population, to the rapid development of market infrastructure, to identify the strengths and weaknesses of the national industry.

Keywords: entrepreneurship, agriculture, export, potential, competition, economic growth, concept, partnership, business, sustainable development, livestock, crop production.

INTRODUCTION

The main tasks assigned to the agro-industrial complex of the country are to become a sought-after exporter of agricultural products on the world market, increasing production, yields by increasing the acreage and introducing innovative technologies, creating environmental products under a national brand. The strategy “Kazakhstan-2050” presents the need to modernize the agricultural industry to increase the demand for agricultural products [1].

Increasing the competitive potential of economic entities of the agro-industrial complex should be based on competent management of resources and a strategic vector of development of an economic entity. The presence of a strategic planning system provides the company with sustainable competitive advantages, which, in turn, is characterized by the importance and long-term duration of projects [2].

MAIN PART

More than 5 thousand peasant (farmer) farms, 500 agro formations are involved in agricultural production, in addition, agricultural products are produced in the personal farmsteads of citizens. The share in the region is animal husbandry and the cultivation of grain crops. In the annual average, the gross grain harvest amounts to about 4 million tons, of which 1.5 million tons of high-quality grain are exported. In the total gross yield for 2017 for the production of the agricultural industry, 3.3% were livestock products [3].

The volume of exports of the main types of agricultural products in 2017 amounted to 224.4 million US dollars, with an increase of 25% over the period of 2016, of which 16% is exported in processed form. Exports of grain and leguminous crops increased by 14%, flour - by 9%. In addition, work is underway to preserve the quality and environmental friendliness of products, which has allowed the creation of brands of natural foods. Today, there are about 80 food-exporting companies with regional brands in the region [4].

It is worth noting that over the past 5 years, the volume of gross agricultural output increased by 129.8%, which is 58.3% of the volume of agricultural production in the Almaty region and 9.5% of the agricultural production in the country as a whole [5].

Table 1 - Gross output of agricultural products (million tenge)

	2012	2013	2014	2015	2016	2016/ 2012
The Republic of Kazakhstan	2393619,0	2949485,0	3143678,1	3307009,6	3684393,2	135,4
Akmola	161223,6	259184,7	268354,3	290893,2	348198,5	129,8
Aktobe	141873,1	151026,5	157258,0	165244,3	183965,3	135
Almaty	424842,4	482595,4	535445,5	551101,1	597308,3	160
Atyrau	47047,6	51292,0	56263,1	58765,5	61612,9	157,2
West Kazakhstan	89108,3	99095,6	103539,8	106544,4	131015,8	130
Zhambylskaya	131789,1	171821,5	218577,7	218726,5	237065,9	190,4
Karaganda	144582,8	171806,7	179350,9	197273,1	229348,2	157,8
Kostanay	175110,9	261057,1	266885,9	294608,2	319037,7	0,8
Kyzylorda	68464,0	72276,1	69595,8	79186,5	80633,3	122,9
Mangystau	8164,4	8331,8	9074,6	11734,3	12466,1	178,7
South Kazakhstan	321108,4	375478,3	419687,0	426894,4	480399,3	177,7
Pavlodar	89353,4	143813,2	134993,4	152407,9	171542,2	148,7
North Kazakhstan	272266,5	330696,5	350269,2	380814,2	411485,6	101,5
East Kazakhstan	313821,4	363302,6	366586,9	366973,1	415039,0	149,6
Astana	2784,3	3154,8	2870,9	2416,9	1032,9	0,3
Almaty city	2078,8	4552,3	4925,1	3426,1	4242,2	154,9

As a result of 2017, the gross harvest of grain and leguminous crops amounted to 20,585.1 thousand tons. In 2012, this figure was 26960.5 thousand tons. Compared to 2012, the gross harvest of cereals and legumes fell by 1.3%. Consequently, the yield of 1 centner / ha is less in 2017 compared to 2011.

The index of physical volume of industrial production in the Republic in 2016 was less than in 2015 by 1.1%. In Akmola region, the industrial production index showed an increase and amounted to 104.3%. The highest index of physical volume of industrial production was recorded in the Karaganda region and is 105.1%.

The volume index of gross output (services) of agriculture in 2016 in the Akmola region was 105.4%, which is 5.4% more than the corresponding period last year. The growth of gross output of products (services) of agriculture is observed in all regions, except Astana.

The main factors hindering the development of farms are:

- complexity, low efficiency and lack of state support for farming;
- low efficiency of established information and consulting centers, which do not have a significant impact on small business in agriculture;
- underdevelopment of the agricultural consumer operation;
- social insecurity of workers, family members of farmers (the head and employees of KFH) who work at KFH. Their positions are not included in the All-Russian classifier of employees and working professions. This seriously complicates obtaining social guarantees for KFH workers and members of family farms;
- disparity of prices, unfair pricing of agricultural products, in particular, we are talking about grain and dairy products;
- high depreciation and low renewability of fixed assets, imperfection of the regulatory framework and tax legislation governing the activities of peasant farms;
- insufficient social guarantees to farmers, their families and employees.

In the complex, all these problems adversely affect the development of entrepreneurial activity in the countryside and restrain the growth of farms, and in some countries, such problems in small businesses

lead to a reduction in the number of small business forms. Large farms at the same time are becoming more cost-effective.

In the competition between commodity producers for increasing the productivity of land and livestock, improving the quality of products and reducing the costs of their production, the question of the effectiveness and advantages of a particular form of management will be decided. Despite the changes in legal forms and the development of individual entrepreneurship in the countryside, the situation in the agro-industrial complex is developing at the proper level. However, there are new strategies for the development of this region to the indicators that we need to strive for. Every year the number of agricultural enterprises increases, as well as peasant (farmer) farms and households owned by the rural population. In the context of the development of integration processes, it has been proved that the structures that unite in their composition all the links - from the production of agricultural products to their sale to consumers, are more efficient and adapted to the conditions of a market economy.

Enterprises must continuously monitor their competitiveness management strategy in a promising, operational, and current mode. Increasing the competitive potential of economic entities of the agro-industrial complex should be based on competent management of resources and a strategic vector of development of an economic entity. The presence of a strategic planning system provides the company with sustainable competitive advantages, which, in turn, is characterized by the importance and long-term nature of projects [6].

There is a large number of theoretical approaches to assessing the competitiveness of an enterprise. In this study, this assessment is based on the use of competitive potential as one of the important conceptual categories of the emerging concept of competitiveness.

The financial sustainability of the enterprise is the basis for its stable development and to a greater extent reflects the willingness to produce high-quality goods and be a serious competitor in the market [8].

For the purpose of determining the economic potential as one of the most crucial and important, we consider it appropriate to use the following indicators applicable in the theory and practice of analyzing the financial condition of an organization:

1. The coefficient of profitability is an indicator that reflects the real level of income of the company in relation to the advanced funds and their elements, as well as to the total volume of current expenses.

2. The current liquidity ratio is defined as the ratio of current assets to the most urgent and short-term liabilities.

3. The asset turnover ratio is the ratio of sales revenue to the average annual value of assets.

4. Sales profitability is the ratio of sales profit to sales revenue.

Production is the key activity of all organizations, and well-established work in this direction is a strong basis by which an enterprise can be considered competitive. Proper construction of the workflow, the ability to effectively manage resources are very important components of the production process. To determine the production potential of the enterprise, we use five criteria, sufficiently reflecting the production component in the method of calculating the competitive potential:

1. Equipment with equipment that provides flexibility of production processes.

2. Availability of a quality management system - this indicator is proposed to assess the quality of management of all processes.

3. The loss factor of raw materials and materials during storage and in production is the ratio of losses of raw materials and materials to the total value of raw materials and materials.

4. Specialized personnel of the enterprise is a reflection of the industrial success and intellectual assets of the organization [9].

The agro-industrial complex is an industry with a high share of human factors and potential in the output of the final product, therefore, in determining the organization's human resources, the following indicators will be useful:

1. The index of labor productivity - is the ratio of labor productivity in the enterprise to the maximum achieved in the industry.

2. The staffing ratio is the ratio of the staff number to the average number of the company's employees.

3. The employee turnover rate is the result of the ratio of the number of laid-off employees to the average list number of employees of the enterprise.

In order for a product to be in demand by consumers, it must meet the most important conditions: price, quality and demand of the goods in the markets. Ultimately, at the final stages of implementing the mechanism for developing the region's export potential based on economic restructuring in previous periods, a radical modernization of the material and technical base of the national economy, and the end of the economic transformation process, the integration of the agro-industrial complex into the system of foreign economic relations is completed. On the conditions of economic incentives for exports, the share of finished products of high processing in its total volume should increase. Growth in GDP and export growth is expected, and the economic growth will take place. The commodity structure of exports should undergo changes in the direction of increasing the share of finished agricultural products.

The active involvement of the territory in foreign economic relations requires the prompt resolution of the following issues:

- Conducting research on the integrated study of export opportunities and import needs of the region;
- formation of a single coordinating body for stimulating foreign economic activity of enterprises in the region and the whole complex of organizational institutions necessary for the effective development of foreign economic relations at the territory level;
- coordination at the local level of efforts aimed at organizing a system of training and retraining of specialists of foreign economic profile with the maximum possible use of the scientific and pedagogical potential of the region and the accumulated experience of practical work [12].

Taking into account the tasks facing the department to identify promising areas for increasing exports by enterprises, in our opinion, it would be expedient to create five basic groups: planning, analyzing the effectiveness and improving the foreign economic activity of the region; development of export production; import supplies; cross-border trade; department of foreign investments, joint ventures and direct relations with foreign countries.

Cooperation between the state and business in order to coordinate and support the business activities of exporters in a market economy entails the formation of public associations (associations, unions) [3]. The practice of management already today indicates the need to identify new channels for domestic enterprises to enter foreign markets. For this, it is possible to form regional associations of enterprises of various sectors of the national economy, on a voluntary basis uniting their resources to establish competitiveness of export production, consolidating the region's position on the world market [8]. This will have a beneficial effect on reducing the overhead costs of member enterprises.

In developing an export strategy at this stage, we propose as the next step towards the formation of a modern export base for the region to establish a large-scale export of finished products and implement it to world markets. The success of this proposal and the economic benefits of the parties depends on which country the local recipient will represent. It is necessary to follow the strengthening of relations with the countries maintaining trade agreements. To increase the export potential of enterprises are as follows:

- definition of a circle of enterprises, where at a minimal cost it is possible to achieve a noticeable increase in exports;
- maintaining active interregional trade and economic relations, where emphasis should be placed on progressive agricultural products.
- implementation of a set of measures to stimulate small business carried out under the state support program. Given the nature of economic specialization, emphasis should be placed on agricultural enterprises that are fully equipped in the process of processing raw materials, storing finished products and marketing them to the domestic and foreign markets;
- improving the competitiveness of traditional products for the region through the introduction of new technologies that increase the complexity and depth of processing of raw materials, the development and introduction of new generations of highly efficient equipment, ensuring a significant increase in the production of final products;
- enhancing the use of export opportunities of domestic producers and the creation of a national brand.

CONCLUSION

Particular attention should be paid to the standard measures for the protection of the domestic market with a mandatory linkage with the chosen directions of the structural policy. In our opinion, this is especially relevant in connection with the strengthening of the potential in agricultural economies. The

main instruments for regulating the foreign economic activity of the territories imply not only the application of tariff measures, but also the expansion of a set of non-tariff measures through the use of clear and strict requirements for the quality and technical level of the goods supplied their sanitary condition.

REFERENCES

- [1] Nazarbayev N.A. Social modernization of Kazakhstan: Twenty Steps to the Society of Universal Labor // <http://www.kazpravda.kz/c/1341882404>
- [2] Kazakhstan in the system of world economic processes. Almaty: KISR under the President of the Republic of Kazakhstan, 2008. p. 229-230.
- [3] Masterpieces of world economic thought. T.1. Smith A. Study on the nature and causes of the wealth of nations. Peter-to: Petrokom, 1993. 320s.
- [4] Riccardo D. Beginnings of political economy and taxation. / Anthology of economic classics. M.: Ekonov, 1993. t.1. p. 422-450.
- [5] Masterpieces of world economic thought. T.Z. Keynes D. General theory of numbering, interest and money. Peter-to: Petrokom, 1993. 307s.
- [6] Harrod R.F. To the theory of economic dynamics. M.: Helios ARV, 1999. 160 s.
- [7] Porter M. International Competition. Per. from English. M.: "International Relations", 1993. 895s, p. 27.
- [8] Marshal A. Theory of the firm. / Under. Ed. Halperin V.M. St. Petersburg: School of Economics, 1995. p. 314-316.
- [9] Zhansagimova A.E. The main directions for the implementation of industrial innovation policy. International Scientific and Practical Conference "Science and Innovations in the XXI Century: Theoretical and Applied Aspects", 2017. Astana, p.144 ISBN 978-601-06-4596-7 (in russian)
- [10] Zhansagimova A.E. Development of the regions of Kazakhstan. Actual issues of modern science and education "International Scientific and Practical Conference of Moscow University of Finance and Law, Kirov branch, 2016, Kirov. P.782-784.
- [11] Emelyanova FN, Organization of processing of agricultural products. M.: Tandem, 2000. p. 3.
- [12] Kovalenko N.Y. Agricultural economics with the basics of agrarian markets. M.: Ekmos, 1999. P. 10-11.
- [13] Bizhanov D.T., Nurgabylov M.N., Abdrakhmanova R.S., Doshan A.S. PROBLEMS OF ECONOMIC SECURITY OF THE FUEL AND ENERGY RESOURCES OF THE COUNTRY. Report of the National Academy of Sciences of Kazakhstan №5, 2018 y. P. 66-72. <http://reports-science.kz/index.php/en/archive>. <https://doi.org/10.32014/2018.2518-1483>
<https://doi.org/10.32014/2018.2518-1483>
ISSN 2518-1483 (Online), ISSN 2224-5227 (Print)

ӨОЖ 338.43

К.М. Утепкалиева, Р.К. Сабирова, А.С. Кабдулова

Атырауского государственного университета имени Х.Досмухамедова

ҚАЗАҚСТАННЫҢ АГРАРЛЫҚ САЛАСЫНДАҒЫ ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА КӘСІПкерлікті ДАМУ

Аннотация. Елдің агроөнеркәсіптік кешенінің тиімді қызметі оның құрылтай салаларының пропорционалды дамуымен тығыз байланысты. Бұл жүйеде экспорт, ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіру, өңдеу және маркетинг саласы, даму деңгейі мен жұмыс істеуі халықтың өмір сүру деңгейін айқындайды, республиканың аграрлық секторында теңгерімге қол жеткізеді. Әлемдік нарыққа интеграциялау үрдісі азық-түлік қауіпсіздігін таң қалдырды, бұл экономиканың дамып келе жатқан аграрлық секторын құруды ғана емес, ең алдымен тиімді өңдеу кешенін құруды тудырды. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Ауыл шаруашылығын дамытудың жоғары әлеуеті бар республика ауылшаруашылық өнімдерін өндіру және өңдеу саласындағы әлемдік көшбасшылардың бірі бола алады. Қазақстандық экспортты дамыту еліміздің ұзақ мерзімді стратегиясының маңызды элементі болып табылатын ерекше маңызды болып табылады. Бұл - халықтың жоғары кірістеріне, нарықтық инфрақұрылымның қарқынды дамуына, ұлттық индустрияның күшті және әлсіз жақтарын анықтауға мүмкіндік беретін экономиканың экспорттық әлеуеті.

Түйін сөздер: кәсіпкерлік, ауыл шаруашылығы, экспорт, потенциал, бәсекелестік, экономикалық өсу, концепция, серіктестік, бизнес, тұрақты даму, мал шаруашылығы, өсімдік шаруашылығы

К.М. Утепкалиева, Р.К.Сабирова , А.С. Кабдулова

Атырауского государственного университета имени Х.Досмухамедова

**РАЗВИТИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
В АГРАРНОЙ СФЕРЕ КАЗАХСТАНА**

Аннотация. Эффективная деятельность агропромышленного комплекса страны тесно взаимосвязана с пропорциональным развитием входящих в него отраслей. Особое место в этой системе занимает экспорт, сфера производства, переработки и сбыта сельскохозяйственной продукции, уровень развития и функционирования которых определяет жизнеобеспеченность населения, достижение сбалансированности в аграрном секторе республики. Процесс интеграции в мировой рынок поставил в тупик продовольственную безопасность, что повлекло не просто создание развивающегося сельскохозяйственного сектора в экономике, а прежде всего создание эффективного перерабатывающий комплекс. Как отметил Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев «республика, имеющая высокий потенциал развития сельского хозяйства, может находиться в числе мировых лидеров по производству и переработке сельскохозяйственной продукции.

Развитие казахстанского экспорта приобретает особое значение, выступающее в качестве важного элемента долгосрочной стратегии государства. Именно экспортный потенциал экономики способствует повышению доходов населения, быстрому развитию рыночной инфраструктуры, позволяет выявить сильные и слабые стороны национальной промышленности.

Ключевые слова: предпринимательство, сельское хозяйство, экспорт, потенциал, конкуренция, экономический рост, концепция, партнерство, бизнес, устойчивое развитие, животноводство, растениеводство.

Сведения об авторах:

Утепкалиева Кансулу Мусаевна - кандидат экономических наук, и.о. ассоциированного профессора, Атырауского государственного университета имени Х.Досмухамедова, <https://orcid.org/0000-0002-5230-0318>;

Сабирова Рысты Куандиковна - к.э.н., ассоциированный профессор, заведующий кафедрой «Экономика», Атырауского государственного университета имени Х.Досмухамедова, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9947-6564>;

Кабдулова Айжан - магистрантка 1 курса специальности 6M0506-Экономика, Атырауского государственного университета имени Х.Досмухамедова, <https://orcid.org/0000-0001-9016-5690>

МАЗМҰНЫ

Техникалық ғылымдар

<i>Асембаева Э.К., Галстян А.Г., Сейдахметова З.Ж., Велямов Т.М. Нурмуханбетова Д.Е.</i> Түйе сүті негізінде пребиотикалық қасиеттері бар сүтқышқылды сусындарды өндірудің технологиялық көрсеткіштерін зерттеу.....	5
<i>Буктуков Н.С., Айтқұлов М.</i> Жаңа буынның күн фотоэлектрлік батареяларының тиімділігі.....	12
<i>Қазиев Ғ.З., Таурбекова А.Ә.</i> Деректер қорын өңдеу күрделі жүйесінің ыдырау әдістері.....	18
<i>Кенжебаева Ж.Е., Исабаева Г.Ж., Жүнісова Ж.Қ.</i> Киберқауіпсіздігі.....	21

Биология және медицина ғылымдар

<i>Берсімбаев Р.І., Ақпарова А.Ю., Арипова А.А., Қауысбекова А.Ж.</i> микроРНҚ және FOXP3, ADRB2 гендері полиморфизмінің өкпе ауруларындағы рөлі.....	25
<i>Айткенова Г.Т., Есбенбетова Ж.Х., Әбікенова Ш.К., Мұқанова Д.Б.</i> Жұмсақ жабын және гидроокшаулағыш материалдар өндірісі бойынша кәсіпорын мысалында еңбек тәуекелі дәрежесіне байланысты зиянды және қауіпті еңбек жағдайларында, ауыр жұмыстарда айналысатын жұмыскерлерге кепілдіктер түрі мен көлемін бекіту әдісін қолданудың тиімділігін талдау.....	32
<i>Демченко Г.А., Ахметбаева Н.А.</i> Жас және ересек жануарлар денесінің әртүрлі аймақтарындағы лимфа түйіндерінің адренергетикалық иннервациясы.....	40
<i>Мырзаханова М.Н., Мырзаханов Н.</i> Лимфатистикалық жәрметтердегі раттамалардың лимфатациясы қозғалысына қатысты факторлар.....	45

Қоғамдық ғылымдар

<i>Аюпова З.К., Құсайынов Д.Ө., Уинстон Наган.</i> Қазіргі Қазақстан республикасы құқықтық жүйесіндегі дауларды сотқа дейінгі реттеу мәселесіне	49
<i>Абдуғалина С.Е., Байдалина М.Е., Искакова З.Ж.</i> Жоғарғы білім беру үрдісіне инновациялық технологияларды енгізу.....	57
<i>Галиева А.Х., Саду Ж.Н., Құллубеков М.Т., Казбекова Л.А.</i> Білім және ғылым инновациялық экономиканы дамыту факторы ретінде.....	62
<i>Джумабекова А.Т., Алина Г.Б.</i> ҚР ұлттық банкінің ақша-кредит саясатының рөлі мемлекеттік экономикалық даму.....	68
<i>Ердешиова Ж.И., Сарсенова А.Б., Тажигалиева М.Ж.</i> Азаматтық процесте үй мәселесін шешу.....	72
<i>Ескалшова А.Ж., Әдетова Э.М., Габдуллин Н.И.</i> Инновациялық экономиканың шарттарындағы әлеуметтік саладағы адам қаржылық капиталының түрлері.....	76
<i>Жақышева К.М., Жуманова Д.Т.</i> Аграрлық сектордың кәсіпорындары қаржылық шарттарын мониторингтің теориялық және практикалық аспектілері.....	81
<i>Исгибаева З.К., Бейсенова Л.З.</i> Қазақстан республикасындағы мемлекеттік ресурстарды пайдалануға арналған ішкі аудиттің аудитіндегі нәтижелерді бағалау.....	88
<i>Қарипбаев Б.И.</i> «Кездейсоқтық» категориясы толеранттылық пен плюрализмді легитимизациялау факторы ретінде.....	92
<i>Молдакенова Е.К., Ауезова К.Т., Амренова Г.К.</i> Агро-өндірістік кешеннің кәсіпорындарын ұйымдастырылық құрылымын басқаруды жаңғырту.....	98
<i>Мукашева Г.М., Аймурзина Б.Т.</i> ҚР және Моңғолияның жанармай экономикасының нарықтық шарттарын салыстыру.....	102
<i>Несіпбеков Е. Н., Анпакова Г.Н.</i> «Қазақстан темір жолы» ұлттық компаниясы акционерлік қоғамы мысалында инвестициялық қоржынды қалыптастыру.....	106
<i>Омарханова Ж. М., Тлеужанова Д. А., Амангельдиева Ж. А., Баймағамбетова З. А.</i> Ақмола облысының агрофранчайзинг жақсарту негізгі бағыттар.....	111
<i>Панзабекова А.Ж.</i> Туризмді әртараптандырудың ҚР өңірлік ерекшеліктерімен өзара байланысы.....	114
<i>Сарсенбаева К.А., Утегенова Ж.С.</i> Жоғары мектеп арқылы педагогикада білім беру және инновациялық басқару.....	121
<i>Сейсенбина А.А.</i> ҚР азық-түлік өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық дамуын басқару.....	125
<i>Татибеков Б.Л.</i> Цифрландыру шарттарындағы Қазақстанның еңбек нарығын дамыту және формализациялау стратегиясы.....	129
<i>Шугаипова Ж.Г.</i> Рыночные механизмы развития минерально-сырьевого комплекса Казахстана на современном этапе.....	137
<i>Бикенова А.С., Мадышева А.М., Нургабылов М.Н., Карабаева Р.К.</i> Туристік қызметтер саласындағы мүлтіксіз менеджменті.....	144
<i>Даузова А.М., Дырка Стефан.</i> Жер ресурстарын бағалаудың әдіснамалық аспектілері мәселесіне.....	149
<i>Құсайынова А.А., Вальдемар Козловски, Геращенко И. П.</i> Қаржы нарығының инновациялық сақтандыру өнімдерін дамыту.....	155
<i>Устамбаева М. К., Ракаева А.Н., Амренова Г.К.</i> Мемлекеттік аудит экономиканы басқару жүйесінде.....	161
<i>Утепқалиева К.М., Сабирова Р.К., Кабдулова А.С.</i> Қазақстанның аграрлық саласындағы шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту.....	169
<i>Шаукерова З.М., Абдыкерова Г.Ж., Касымов А.Г.</i> Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудитіндің ағымдағы мәселелері.....	175
<i>Омарова А., Малғараева Ж., Мурзалиева А.</i> Интеграциялық үдерістерді дамыту жағдайындағы азық-түлік қауіпсіздікті қамтамасыз ету.....	179
<i>Таспеннова Г.А., Қарипова А., Алишева Д.Е.</i> Әртараптандырудың экономикалық стратегиясына әсер ететін факторларды талдау.....	188

СОДЕРЖАНИЕ

Технические науки

<i>Асембаева Э.К., Галстян А.Г., Сейдахметова З.Ж., Велямов Т.М., Нурмуханбетова Д.Е.</i> Исследование технологических параметров производства кисломолочного напитка с пребиотическими свойствами на основе верблюжьего молока.....	5
<i>Буктуков Н.С., Айткулов М.</i> Эффективность солнечных фотоэлектрических батарей нового поколения.....	12
<i>Казиев Г.З., Таурбекова А.А.</i> Методы декомпозиции сложных систем обработки данных.....	18
<i>Кенжебаева Ж.Е., Исабаева Г.Ж., Жунусова Ж.К.</i> Кибербезопасность.....	21

Биологические и медицинские науки

<i>Берсимбаев Р.І., Акпарова А.Ю., Арипова А.А., Каусбекова А.Ж.</i> Роль микроРНК и полиморфизма FOXP3 и ADRB2 генов в патогенезе бронхолегочных заболеваний.....	25
<i>Айткенова Г.Т., Есбенбетова Ж.Х., Абикенова Ш.К., Муқанова Д.Б.</i> Анализ эффективности применения методики установления вида и объема гарантий работникам, занятым на тяжелых работах, работах с вредными и опасными условиями труда в зависимости от степени профессионального риска на примере предприятия по производству мягких кровельных и гидроизоляционных материалов.....	32
<i>Демченко Г.А., Ахметбаева Н.А.</i> Адренергическая иннервация лимфатических узлов из разных регионов тела у молодых и зрелых животных.....	40
<i>Мырзаханова М.Н., Мырзаханов Н.</i> Факторы, обеспечивающие передвижение лимфы крыс по лимфатическим сосудам кишечника.....	45

Общественные науки

<i>Аюпова З.К., Кусаинов Д.У., Уинстон Наган.</i> К вопросу о досудебном регулировании конфликтов в современной правовой системе республики Казахстан.....	49
<i>Абдугалина С.Е., Байдалина М.Е., Искакова З.Ж.</i> Внедрение инновационных технологий в образовательный процесс высшей школы.....	57
<i>Галиева А.Х., Саду Ж.Н., Кудубеков М.Т., Казбекова Л.А.</i> Образование и наука как факторы развития инновационной экономики.....	62
<i>Джумабекова А.Т., Алина Г.Б.</i> Роль денежно-кредитной политики национального банка РК в экономическом развитии государства.....	68
<i>Ердешиова Ж.И., Сарсенова А.Б., Тажигалиева М.Ж.</i> Разрешение жилищных споров в гражданском процессе.....	72
<i>Ескалиева А.Ж., Адиетова Э.М., Габдулин Н.И.</i> Формирование человеческого капитала в социальной сфере в условиях инновационной экономики.....	76
<i>Жакишева К.М., Жуманова Д.Т.</i> Теоретические и практические аспекты мониторинга финансового состояния предприятий аграрного сектора.....	81
<i>Игибаева З.К., Бейсенова Л.З.</i> Оценка влияния внутреннего государственного аудита на использование государственных ресурсов в республике Казахстан.....	88
<i>Карипбаев Б.И.</i> Категория «случайности» как фактор легитимации толерантности и плюрализма.....	92
<i>Молдакенова Е.К., Ауезова К.Т., Амренова Г.К.</i> Модернизация организационной структуры управление предприятий агропромышленного комплекса.....	98
<i>Мукашева Г.М., Аймурзина Б.Т.</i> Сравнительный анализ рыночных условий зернового хозяйства РК и Монголии... жоль».....	102
<i>Несипбеков Е.Н., Аппакова Г.Н.</i> Формирование инвестиционного портфеля на примере АО НК «Казахстан темир жоль».....	106
<i>Омарханова Ж. М., Тлеужанова Д. А., Амангельдиева Ж. А., Баймагамбетова З. А.</i> Основные направления по совершенствованию агрофранчайзинга в Акмолинской области.....	111
<i>Панзобекова А.Ж.</i> Взаимосвязь диверсификации туризма с региональными особенностями развития республики Казахстан.....	114
<i>Сарсенбаева К.А., Утегенова Ж.С.</i> Образовательный процесс и инновационный менеджмент в современной педагогике в высшей школе.....	121
<i>Сейсенбина А.А.</i> Управление инновационным развитием предприятий пищевой промышленности в РК.....	125
<i>Татибеков Б.Л.</i> Стратегия развития и формализации рынка труда Казахстана в условиях цифровизации.....	129
<i>Шугаипова Ж.Г.</i> Қазіргі кезеңде Қазақстанның минералды-шикізат кешенін дамытудың нарықтық механизмдері..	137
<i>Бикенова А.С., Мадышева А.М., Нургабылов М.Н., Карабаева Р.К.</i> Тотальный менеджмент в сфере туристических услуг	144
<i>Даузова А.М., Дырка С.</i> К вопросу о методологических аспектах оценки земельных ресурсов	149
<i>Кусаинова А.А., Козловски Вальдемар, Геращенко И.П.</i> Развитие инновационных страховых продуктов финансового рынка.....	155
<i>Успамбаева М. К., Ракаева А.Н., Амренова Г.К.</i> Государственный аудит в системе управления экономикой	161
<i>Утепкалиева К.М., Сабирова Р.К., Кабдулова А.С.</i> Развитие малого и среднего предпринимательства в аграрной сфере Казахстана.....	169
<i>Шаукерова З.М., Абдыкерова Г.Ж., Касымова А.Г.</i> Актуальные проблемы организации аудита консолидированной финансовой отчетности.....	175
<i>Омарова А., Малгараева Ж., Мурзалиева А.</i> Обеспечение продовольственной безопасности в условиях развития интеграционных процессов.....	179
<i>Таспенова Г.А., Карипова А., Алишева Д.Е.</i> Анализ факторов, влияющих на экономическую стратегию диверсификации.....	188

CONTENTS

Technical sciences

<i>Assembayeva E.K., Galstyan A.G., Seidakhmetova Z.Zh., Velyamov T.M., Nurmukhanbetova D.E.</i> Investigation of technological parameters of production of sour-milk drink with prebiotic properties on the basis of camel milk.....	5
<i>Buktukov N.S., Aitkulov M.</i> Efficiency of new generation solar photoelectric batteries.....	12
<i>Kaziev G.Z., Taurbekova A.A.</i> The decomposition methods of complex data processing systems.....	18
<i>Kenzhebeyeva Z.E., Isabayeva G.Zh., Zhunusova Zh.K.</i> Cyber security.....	21

Biological and medical sciences

<i>Bersimbaev R.I., Akparova A.Yu., Aripova A.A., Kausbekova A.Zh.</i> Role of microRNA and polymorphisms of FOXP3 and ADRB2 genes in pathogenesis of pulmonary diseases.....	25
<i>Aitkenova G.T., Yesbenbetova Zh.Kh., Abikenova Sh. K., Mukanov D. B.</i> Analysis of the effectiveness of the developed methodology for setting the type and the volume of guarantees to workers for working conditions.....	32
<i>Demchenko G. A., Akhmetbayeva N. A.</i> Adrenergic innervation of lymphatic nodes from various body regions in young and mature animals.....	40
<i>Myrzakhanova M.N., Myrzakhanov N.</i> Factors that provide movement of lymphatics of rats on lymphatic vasculars.....	45

Social sciences

<i>Ayupova Z.K., Kussainov D.U., Winston Nagan.</i> To the question of pre-trial adjusting of the conflicts in the modern legal system of the republic of Kazakhstan.....	49
<i>Abdugalina S.E., Baidalina M.Y., Iskakova Z. Zh.</i> The introduction of innovative technologies in the educational process of higher education.....	57
<i>Galiyeva A.Kh., Sadu Zh.N., Kulubekov M.T., Kazbekova L.A.</i> Education and science as factors of innovative economics development	62
<i>Dzhumabekova A.T., Alina G.B.</i> The role of monetary policy of the national bank of RK in the economic development of the state	68
<i>Erdeshova Zh.I., Sarsenova A.B., Tazhigaliyeva M.Zh.</i> Resolution of housing disputes in the civil process.....	72
<i>Eskaliyeva A.Zh., Adietova E.M., Gabdulin N.I.</i> Formation of human capital in the social sphere in the conditions of innovative economy.....	76
<i>Zhakisheva K.M., Zhumanova D.T.</i> Theoretical and practical aspects of monitoring the financial condition of agrarian sector enterprises.....	81
<i>Igibaeva Z.K., Beysenova L.Z.</i> Assessment of the effect of internal governmental audit on the use of governmental resources in the republic of Kazakhstan.....	88
<i>Karipbaev B.I.</i> Category of “contingency” as a factor in the legitimization of tolerance and pluralism	92
<i>Moldakenova E.K., Auezova K.T., Amrenova G.K.</i> Modernization of the organizational structure management of enterprises of agro-industrial complex.....	98
<i>Mukasheva G.M., Aymurzina B.T.</i> Comparative analysis of market conditions of grain economy of RK and Mongolia.....	102
<i>Nesipbekov Ye. N., Appakova G.N.</i> Investment portfolio set-up in terms of JSC NC "Kazakhstan temir zholy".....	106
<i>Omarkhanova Zh.M., Tleuzhanova D.A., Amangeldijeva Zh. A., Baymagambetova Z.A.</i> Main directions for improving agrofranchising in the Akmolin region.....	111
<i>Panzabekova A.Zh.</i> Interdependence of tourism diversification and regional development features of Kazakhstan.....	114
<i>Sarsenbayeva K.A., Utegenova Zh.S.</i> Educational process and innovative management in modern pedagogy in higher school.....	121
<i>Seisenbina A.A.</i> Management of innovative development of food industry enterprises in RK.....	125
<i>Tatibekov B.L.</i> Development and formalization strategy of labor market in Kazakhstan under the conditions of digitalization.....	129
<i>Shugaipova Zh.</i> Market mechanisms of development of the mineral resource complex of Kazakhstan at the present stage..	137
<i>Bikenova A.S., Madisheva A.M., Nurgabylov M.N., Karabayeva R.K.</i> Total management in the sphere of tourist services.....	144
<i>Dauzova A.M., Dyrka S.</i> The issue of methodological aspects of assessment of land resources.....	149
<i>Kussainova A.A., Kozlowski Waldemar, Gerashchenko I.P.</i> Development of innovative insurance products of the financial market.....	155
<i>Uspambaeva M. K., Rakaeva A.N., Amrenova G. K.</i> State audit in the system of economic management.....	161
<i>Utepkaliyeva K.M., Sabirova R.K., Kabdulova A.S.</i> Development of small and medium entrepreneurship in agrarian sphere of Kazakhstan.....	169
<i>Shaukerova Z.M., Abdykerova G.Zh., Kasymova A.G.</i> Current problems of the audit of consolidated financial reporting.....	175
<i>Omarova A., Malgaraeva Zh., Murzaliyeva A.</i> Ensuring food security in the context of the development of integration processes.....	179
<i>Taspenova G.A., Karipova A., Alisheva D.E.</i> Analysis of factors affecting the economic strategy of diversification.....	188

**Publication Ethics and Publication Malpractice
in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

ISSN 2518-1483 (Online), ISSN 2224-5227 (Print)

<http://www.reports-science.kz/index.php/ru/>

Редакторы *М. С. Ахметова, Т.А. Апендиев, Д.С. Аленов*
Верстка на компьютере *А.М. Кульгинбаевой*

Подписано в печать 13.12.2018.
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
12,5 п.л. Тираж 500. Заказ 6.